

lomását írja le, nemcsak az ábrázolt jelenség eszmei-történeti problémáit értelmezi, hanem általánosabb kategóriákat is megközelít. Adrián professzor — mint erre Almási Miklós rámutat — úgy tereli el figyelmét a vállalat testi-lelki gyötrelmeiről, hogy az asztalon álló hamutartóból cigarettavégeket szerez dohányos társainak. A gondoskodás szenvedélye, az emberi kapcsolatok vállalása segítik hozzá, hogy legalábbis erkölcsileg legyőzze kilátástalan helyzetét, megőrizze emberi integritását. Hasonló teljesítményre: a dokumentum morális példázattá való alakítására figyelhetünk az *Igéző*-ben vagy az *Elejétől végig*-ben is.

A múlttal való számvetés filozófiai és művészi nyeresége, hogy Lengyel Józsefnek néhány lényeges erkölcsi igazságot sikerült megfogalmaznia, s hogy írásait a dokumentálás szintjéről a parabola egyetemesen érvényes jelentésének magaslatára sikerült emelnie. E nyereségeket kívánja gazdagítani az *Oldás és kötés*-ciklus elbeszéléseiben, valamint *Újra a kezdet* és *Trend Richárd vallomásai* című regényeiben. Ezek a művek visszatérnek a fikciós fogalmazás eljárásaihoz, minthogy Lengyel őket alkalmasabbnak véli az általános körben érvényes jelentés kifejezésére, mint a dokumentumokat. Stendhált választja mesterének, nem eseményeket és történeteket akar ábrázolni, hanem emberi viszonylatokat, ember és világ, ember és társadalom összeütközésének mélyebb igazságait. Ezért idézi mestere egyik mondását: „Nem lehet eljutni az igazsághoz, kivéve talán a regényben.”

E regények és novellák emberi viszonylatokat és morális kategóriákat vizsgálnak tehát, de mindenekelőtt az ember és az élet esélyeit faggatják. Írójuknak a lét képtelenségét sugalló szorongással meg kell küzdenie. „Egy óram, egy napom, kiszakítva az egészből talán még logikus — olvassuk az *Oldás és kötés*-ben —, mégis az egész élet egy óriási káosz.” Vagyis Lengyelt megérinti a létezés kiismerhetetlenségének eszméje s félelme: az egzisztencializmus közérzete. Ő azonban küzd e közérzet ellen, a szorongással szembe az eszméletet szegezi. S mivel tudja, hogy a létezés problémája maga megoldhatatlan, a lét kérdéseit az élet kérdéseire cseréli fel. A metafizika bénító problematikája helyett az etika küzdelemre biztató szféráját választja. Vagyis ismét a régi eszmények: cselekvés, erkölcs, emberség viszonyán gondolkodik. A gondolatok eme újabb küzdelmének terepe az *Újra a kezdet* című regény.

Maga a regény a sziszta koncentráció táborkba vezet, a választás problematikáját dolgozza fel. Kompozíciója nem eléggé szervezett, értékét inkább filozófiai mondanivalója, az író eszmei útján betöltött szerepe jelenti, mintsem művészi eredményei. Lengyel műve valójában hitvallás: a korábban már megfogalmazott eszmények újólagozása és ismételt kinyilvánítása. Az író a cselekvés és az erkölcs viszonyát deríti fel. Négy hőse négyféleképpen értelmezi és fejezi ki ezt a viszonyt: van, aki a hedonizmusra, van, aki az értelmetlen áldozatvállalásra s van, aki az erkölcsi megoldásokat elutasító cselekvésre szavaz. Lengyel viszont annak a hősének ajánlódokozza rokonszenvét, aki egyszerre tudja átélni a cselekvés felelősségét és a forradalom humanisztikus célkitűzéseit. „Emberi érzékenység az igazi forradalmár alapállása” — vallja; vagyis a cselekvést, az erkölcsöt és az emberséget ismét egyetlen függvényrendszernek mutatja be. Lengyel e hármas eszmény jegyében látja megoldhatóknak azokat a sorsproblémákat, melyeket az *Oldás és kötés*-ben felvetett. A szorongástól tehát, amely a létezés káoszának látványára fogta el, utat tudott törni az élet felé. Az élet etikai konfliktusait pedig eszmei szinten volt képes megoldani. Szintézisbe tudta szervezni a cselekvés és az erkölcs, a forradalom és a humanizmus látszólagos alternatíváit. Az eszméletnek azt a küzdelmét, amelybe a múlttal való számvetés során kényszerült, éppen ezért megnyugvással és belső biztonsággal zárhatta le.

JUBILEUMI KRÓNIKA

III.

Ahogy ködöktől komorló őszi mély sarokban vánszorog az ember, úgy vonszolta magát négy véres éveken át a nemzet. Nem élt, csak létezett. Minden lépésére lehúzott róla valamit az út sara. Papírtalpu bakancsa, lábszárvédője, főfödője, hite odamaradt. Októberben már alig lélegzett.

23-ÁN a parlament nem pepecselhet már a nők választójogi törvényjavaslatával, mert *Károlyi Mihály* fölkiált: „Uraim! a haza veszélyben van! Különbékét követelünk!

Wekerle: Egyetértek Károlyival!

Fényes László: Hazudik! Mindig mindenkivel egyetértett, és a nemzetet a tönk szélére juttatta.

Wekerle: Kikérem a hangot! A szélsőséges sajtó hangján beszél, de azzal szemben is a legszigorúbb rendszabályokat léptetem életbe. Osztályharcra izgatnak!

Juhász N. László: Ez a reakció véleménye! Felelősségre kell vonni, akik a háborút elkezdték és elvesztették.

Huszár Károly: A háborút az imperialisták vesztették el, akik olyan célokat tűztek maguk elé, amihez nem volt elég erejük.

Tisza: A háborút elvesztettük! De ki felelhet érte?

Juhász N. László: Ön, gróf úr. Ön mindig vállalta a felelősséget.

Tisza: És Önök, uraim!

A tetszalott nemzetnek csak a béke segíthetne. De a világpolitikában béke helyett jegyzékváltások folynak. Wilson 14 pontja jön-megy asztalról asztalra. A győzők miért is sietnének?

Már nem élünk, csak léteünk.

OKTÓBER 19-ÉN, szombaton este 7 órakor Hollós József dr. a szegedi radikális mozgalom tábornok vezére, Móra Ferenc, Juhász Gyula, Sipos Iván, Ligeti Jenő, Pásztor József újságírók, Fürtös Sándor a Szociáldemokrata Párt szegedi titkára és vele nyolc vezetőségi tag zárt értekezletre gyűltek össze a Fekete Házban levő Munkásotthonban, annak is egyik könyvtárszobájában, azzal a céllal, hogy megalkassák a Nemzeti Tanácsot a közeljövőben várható forradalmi átalakulás fogadására, irányítására. És e naptól kezdve titokban minden este összejöttek, kialakították programjukat, hogy amikor ropogva összeroskad a régi rend, minél kisebb megrázkódtatással, emberáldozattal járjon. A tanácskozó a régi világ végvonaglását hónapokig is eltartónak vélelmezték. Amilyen kínos lassúsággal haladt évenken át az élet, úgy indult el most sietni.

A frontok összeszűkültek, az ország gazdasági csődje teljes, a parlament nem ura a helyzetnek. Október 24-ére, csütörtökre virradóra Károlyi Mihály lakásán megalakult a Magyar Nemzeti Tanács. Ugyanazon a napon Károly király és neje még debreceni látogatását ejti meg, ahol illő pompával, Gotterhalte-val (Isten áldd a királyt), lobogódíszsel fogadják. Szeged hónapokon át készül a királyi pár fogadására, most a Radikális Párt tiltakozást nyújtott be e kegyes ceremónia ellen, amiről Somogyi Károly polgármester a következő levelet továbbította Kelemen Béla főispánhoz:

„Méltóságos Főispán Úr! Tekintettel a nap nap után izgalmasabbá váló országos eseményekre, amely Szeged városát is elfogja, a polgárság köréből sokan kérnek, lépjek közbe, hogy őfelsége október 30-ra tervezett látogatásának bizonytalan időre való elhalasztása érdekében közbelépni méltóztassék. Somogyi Szilveszter dr. polgármester.”

OKTÓBER 24. Wekerle és kormánya bejelenti a parlamentnek lemondási szándékát. 26-án az országos Nemzeti Tanács már kiáltványt intéz a polgárokhöz és a katonasághoz. Budapesten véres tüntetés zajlott a királyi várban.

Éppen egy hét telt el az első szegedi Nemzeti Tanács értekezlete óta (szombaton lemond a Wekerle-kormány, és a világpolitikai helyzet is a teljes átalakulás ki-sejtdülését mutatja), immár hetedik alkalommal ül együtt az akkori Szeged legjobb férfiai tanácsa, és úgy dönt, hogy vasárnap, 27-én délután 3 órára népgyűlést hív egybe a Klauzál térre, a küszöbönálló átalakulás bejelentésére. A népgyűlést nem a Nemzeti Tanács hívta össze, hanem a Szociáldemokrata Párt, mégpedig a cenzúra tilalma miatt (ez volt az utolsó sajtócenzúra) nem a hírlapok útján, hanem röpcédulákkal, amelyeket szombaton éjszaka nyomtak ki több ezer példányban és terjesztettek el a városban. A népgyűlés megtartására engedélyre lett volna szükség, de azt nem kérték. Szalay József rendőrfőkapitány a röpcédulából értesült, hogy mi van készülöben Szegeden, ezért magához hívatta a röpcédula aláíróit: Hollóst, Mórát, Juhász Gyulát, Fürtös Sándort, Balassa Ármint. A régi rend szelleméhez képest a bejelentés elmulasztása ellenére Szalay rendőrfőkapitány igen békülékenyen viselkedett a még nyilvánosságra nem hozott Nemzeti Tanács magához hívott tagjaival szemben, és az engedélyt megadta. Szabad ég alatt, nyílt téren a háború kitörése óta ez volt az első engedélyezett népgyűlés Szegeden. Azt a fennálló rend értelmében azonban kikötötte, hogy egyenruhás katonák nem vehetnek benne részt, és hogy nyílt felségsértésre nem kerülhet sor. (Pedig lélekbem akkor már mindenki felségsértő volt, nyilván maga a rendőrfőkapitány is.)

27-ÉN, VASÁRNAP délután 3 órakor harapósan komor időben, impozánsan, de izzóbb hangulatok nélkül folyt le a népgyűlés, amelytől a polgári elemek jóformán teljesen távol tartották magukat, a következőmenyeiktől való félelmükben, és még a Nemzeti Tanács tagjai sem jelentek meg valamennyien. A gyűlést *Almássy Endre* színigazgató nyitotta meg:

„Polgárok, testvérek, magyarok! Sorsdöntő perceket élünk! Új rend, új politika,

új emberek kellene a kormányrúdhöz! Az új politika első szava: Békét! Mi értelme, hogy még tegnap is ezrével hullottak el testvéreink a Monte Perticán? Mi közünk nekünk a Monte Perticához, ehhez a karszt vidékhez, és ahhoz, hogy a délszlávokhoz, vagy az olaszokhoz tartozzék-e? Ezért pusztuljon nemzetünk színe virága? Miért harcolunk mi a Hohenzollern-dinasztia fennmaradásáért? (A tömeg: Le velük!) Miért küldték el katonáinkat idegen érdekek frontjaira? Rokonszenvezünk minden nép szabadságvágyával, és testvéri segítőt kezet nyújtunk. Ezek után fölolvassom a Nemzeti Tanács proklamációját: — Az abszolutista osztályuralom, s a régi pártok politikája végveszélybe sodorták Magyarországot. A vakmerő önteltséggel felidézett háború nemzetünk legjavát vitte vágóhídra és felőrölte az ország népeinek szellemi és anyagi forrásait. Ez a nyegle, vak, szűkkeblű, fennhéjázó politika az egész világot Magyarország ellenségévé tette, s ezért az egész népet felelősségre vonják az osztályabszolutizmus, a feudalizmus, a bankhatalom büneiért. Felelősségük tudatában elhatározta a 48-as Károlyi Párt, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, az Országos Polgári Radikális Párt, hogy megalakítják a Magyar Nemzeti Tanácsot, amely központi irányító szerve kíván lenni minden olyan mozgalomnak és törekvésnek, amely Magyarország megmentésére és korszerű újjászervezésére irányul. E célból a következőkben foglaljuk össze legsürgősebb tennivalóinkat: 1. A mai korrupt kormány eltávolítása. 2. Magyarország Ausztriától való elszakadása érdekében mindent megtenni. 3. A háborúnak azonnal véget vetni. 4. Feloszlatni a képviselőházat, új választásokat kiírni. 5. A népek önrendelkezési jogát késedelem nélkül elismerni, biztosítani. 6. Gyülekezési szabadság biztosítása, cenzúra eltörlése. 7. Általános amnesztiát a politikai elítélteknek. 8. Fegyverszünet a velünk szemben álló felekkel. 9. Földbirtok- és szociálpolitikai reformot. 10. Elismerni az új ukrán, lengyel stb. államokat. 11. Új külföldi érdekképviseletet! 12. A háború és béke kérdésében népképviselőt döntsön. Végül fölhívjuk az összes külföldi népeket, kormányokat, hogy minden, országunkat érintő kérdésben a mai kormányhatalom helyett, amely elvesztette kapcsolatát a dolgozó Magyarországgal, a mostani Nemzeti Tanáccsal keresse a közvetlen kapcsolatot, amely egyedül hivatott a magyar nemzet nevében beszélni, cselekedni, amelynek vére és munkája tartja fenn Magyarországot.”

Ezek után *Hollós dr.* beszélt:

„Trónok roskadoznak, államok süllyednek el, új államok születnek, szappanbuborék módjára tűnnek el megdönthetetlennek hitt kormányzási elvek, politikai hitvallások: ebben a világrengető forradalmi atmoszférában sziklaszilárdan áll még most is a magyar reakció! Szégyen és gyalázat, hogy a politikai rabszolgaság utolsó fellegrául Magyarország maradt meg, az a Magyarország, amelyre Kossuth Lajos idejében világszerte úgy tekinthettek, mint a szabadság zászlóvivőjére. Mivé lettek márciusi hagyományai? Magyarország a kiegyezés után a korruptió posványába merült és sópénzzel, bárósisággal, puskával, szuronnal, pálinkával összevásárolt szavazótömegek parlamentjével tartották fenn hatalmukat a grófok, zsványok, akik ebből az áldott országból a tüdővész, a kivándorlás, a szegénység, az elbutulás országát csinálták. Ilyen világban, ebben az országban nem tudunk, nem akarunk élni! Mi egy szabad, békés, boldogulni tudó, gazdag Magyarországon akarunk élni!”

Juhász Gyula a következő szónok: „Polgártársak! Most győzedelmeskedik az a Kossuth, aki 48-ban megmutatta a népeknek a demokrácia útjait. Ferenc József regimentje elfogyott, de Kossuth Lajos regimentje élni fog!”

Hollós dr. a szegediek határozati javaslatát olvasta föl: „Szeged népe megbélyegzi a hatalom eljárását, amennyiben most is szuronnal akarja elnémitani azokat, akik egyedül képesek békét, életet teremteni. Szeged népe azonnali békekötést követel! Az ország igazgatására csak a Nemzeti Tanácsot ismeri el. Fölhívja Szeged város törvényhatóságát, hogy azonnal üljön össze és a Nemzeti Tanács programját tegye magáévá. Szeged város országgyűlési képviselői jelentsek ki csatlakozásukat a Nemzeti Tanácshoz, vagy mondjanak le mandátumukról.”

A népgyűlés a szónokokat és a határozati javaslatokat lelkesedéssel elfogadta és emelkedett hangulatban oszlott el. A gyűlés résztvevői közül akkor még kevesen tudták, hogy a fekete házbeli munkásotthon előtt a gyűlés ideje alatt 200 puska és két gépfegyver örködött a város békessége fölött. Akkor már a Szociáldemokrata Pártnak is volt fegyverhez értő katonai alakulata, amely a titokban kiállított rendőri katonai provokációs fegyverekkel szemben fölvehette volna a harcot.

A világ, az ország eseményei egymás sarkát tapossák. 29-re virradóra megalakult a Magyar Katonatanács. Véres tüntetések Budapestén. Rendőrsortúz, két halott, 72 sebesült. A Nemzeti Tanács a történetek után nem tárgyal József főherceggel, akit a király a mostani helyzetben Magyarország sorsának intézésével bízott meg.

Andrássy (Wekerle után megbízva), különbékét kért Wilsontól, azonnali fegy-

verszünetet az antanttól. De hát a régi kormánykörök nemigen értik, mi van készlőben. József főherceg 28-án még proklamációt bocsát ki: A nemzethez! Ófelsége, koronás királyunk, azzal bizott meg, hogy a válságos közviszonyokban békés megoldást hoznak létre. (Azután frázisok: elhatározó lépések, szabadelvűség, népek szövetsége, nemzeti erő egységesítése, félretenni az ellentéteket, a nemzet ügyét hűen szolgálni.)

OKTÓBER 30. A király Hadik János grófot nevezte ki miniszterelnöknek. Óriási tüntetések Budapesten. Október 31. Forradalom! A frontokra utánpótlásul küldött menetszázadok visszafordultak az állomások szerelvényeiből, és elfoglalták a laktanákat. Az olasz frontot kiüritjük. Károlyi Mihályt holnap kikiáltják köztársasági elnöknek. Ausztriában proklamálták a köztársaságot. Bécsben hatalmas tüntetések: Le a Habsburgokkal! Éljen a Köztársaság!

OKTÓBER 31. Délelőtt szelid tompa fény játszik Szeged fölött. Az utcákon hétköznapi nyugalom. A vasárnapi szegedi Nemzeti Tanács fölhívása óta 5 nap telt el, és a sürgető politikai változásoknak már látható eredményei vannak. Somogyi Szilveszter polgármester végiglátogatja naponta hivatala szobáit, munkatársait szívélyes szóval úgy köszönti: Jó reggelt, polgártárs! Elmondja, hogy mióta a város szolgálatában áll, ezek a legboldogabb napjai. Ezután küldöttségeket fogad, akiknek megígéri, hogy javasolja a főispán, Kelemen Béla méltóságos úrnak, hívja össze a közgyűlést, ahol csatlakozásukat juttatják kifejezésre a Nemzeti Tanácshoz. A tisztügyesség 10 óraker már bejelentette csatlakozását. Ugyanakkor a munkások otthonban székelő Nemzeti Tanácshoz is egyre érkeznek a küldöttségek, hogy csatlakozásukat bejelentésék. A szegedi munkásbiztosító pénztár, a szeged alsótanyai 48-as népkör, a homoki szőlősgazdák egyesülete, a szegedi gazdasági egyesület, a szegedi rendőrség tisztikara, a városi adóhivatal, a javadalmi hivatal, a posta- és táviróhivatal, a vasúti munkások, a kereskedelmi alkalmazottak egyesülete, a magántisztviselők egyesülete, a szegedi Lloyd-társulat, a katolikus munkásnép egyesülete, a tanítóképző tanári kara, az alsóvárosi zárda, a szegedi ügyvédi szövetség, az ügyvédi kamara vezetősége.

Még a délelőtt folyamán a helyőrség tisztikara is ülésezett, kicsit feszélyezetten a szubordinációtól (alárendelő szolgálati fegyelem), azonban létrehozták a katonatanácsot, amelynek elnökéül Fülöpp Arthur altábornagyot választotta meg. Csatlakozásukat bejelentették a Nemzeti Tanácshoz, és a város békéjének őrzésére felajánlották szolgálatukat. Délután 3 óraker spontán népgyűlés kezdődött a Klauzál téren. Fülöpp Arthur beszélt. A tömeg éltette a független magyar hadsereget. (Akkor még két fronton dörögtek az ágyúk.) Hanem a lelkesült népgyűlési tömeg ezúttal bevonult a 46-os laktanyába, éltette a Nemzeti Tanácshoz állt katonaságot. A katonák is felgyűltek, leszaggatták háborús kitüntetéseiket, a fogdából kiengedték a katonaszőkevényeket, közöttük több haláraitételt, és a vállukon hurcolászták őket. Az általános lelkesedés átragadt a Dermatológiai Kórház (akkor katonai lábadozó kórház volt, ma az MTH épülete. Tolbuhin sgt.) nyolcszáz lábadozó katonájára is, akik félremagyarázva a szabadságot, zászlót ragadtak, a fegyverraktárakat föltörték, fegyvereikkel a kézben beözönlöttek a városba. Az állomás várótermét összezúzták, mennyezetét összelövdözték, idegen öltözötű katonákat és állampolgárokat inzultáltak, az állomás előtt szétverték egy élelmiszeres bódét, a közel levő vendéglők ablakait beverték. A reggel frontra indított, de onnét visszafordult 46-os géppuskás osztagok vonultak ki a lábadozók megfékezésére. Éjfélre helyeállt a rend.

A másnap reggeli lapok: „Nyugalom! A Nemzeti Tanács Szegedhez. — Ma központi körözvény érkezett a törvényhatóságok első tisztviselőihez, Szegeden Somogyi polgármesterhez. A Nemzeti Tanács közli, hogy átvette a hatalmat, egyetlen csöpp magyar vér nem folyt ki. A király gróf Károlyi Mihályt nevezte ki miniszterelnöknek. Szent fegyelemmel őrizték meg a rendet! Tisza Istvánt Hermina úti villájában agyonlőtték a katonákat!

NOVEMBER 1. A frontokról nem kapunk jelentéseket. Kelemen Béla főispán levele a Nemzeti Tanácshoz: „Tekintetes Nemzeti Tanács! Károlyi Mihály gróf a király és a nép akaratából miniszterelnöknek neveztetett ki, ezennel főispáni állásomat az N. T. rendelkezésére bocsátom. Kijelentem, hogy akár mint törv. hat. bizottsági elnök, akár mint egyszerű tag, vagy mint főispán is, minden odaadással támogatnám az új rendet, mert ennél fontosabb polgári kötelezettséget nem érzek. Fogadja a tekintetes Nemzeti Tanács hazafias tiszteletem nyilvánítását. Kelemen Béla dr., Csongrád vármegye és Szeged szabad királyi város főispánja.”

NOVEMBER 2. József főherceg az új kormány ellenőrzése mellett telefonon tárgyalta a királlyal annak lemondása végett. A király még nem határozott. József főherceg és fia fölesküdtök a Nemzeti Tanácsra, és a Habsburg vezetéknevet vették föl. Az olasz fronton megkezdődtek a fegyverszüneti tárgyalások. A nyugati harc-

téren súlyos ütközetek a németek és angolok között. Szeged törvényhatósága állást foglalt mai gyűlésén a köztársasági államforma mellett. *Somogyi Sziveszter*: „Szakítanunk kell a múlttal, hagyományainkkal, bűneivel, a feledés fátylát borítani a leűnt borzalmas idők emlékére.”

Móra, a nagygyűlés vezérszónoka: „Nemcsak nekünk, kisembereknek, akik a háború első napjaitól jajveszékeltünk és a háború leghejehujásabb napjaiban is bátran kijelentettük, hogy a legrothattabb béke is istenibb, emberibb dolog a legdicsőségebb háborúnál, és ma is van bátorságunk kimondani azt, hogy jobb volt ezt a háborút elveszteni, ha egy bár megfogytakozott, de szabad és modern magyar nemzet gyanánt kerülhetünk ki belőle, vagy megmaradni úgy, hogy eddigi álszabadságunkat is elveszítve a porosz cárizmus halálos ölelésében a feudalizmus fenntartói legyenek itthon, és az emberi és nemzeti szabadság megátkozott pandúrjai a világ szemében.

Ismerem Szeged polgárságát, rémületét, siető hozzáidomulását az újhoz. A forradalomnak vigyáznia kell, hogy megőrizze tisztaságát. A forradalom pártjainak szüksége van ugyan erősödére számszerűleg is. Ezért örülünk, ha az egészséges elemek összegyülekeznek, de vérátömlesztés, vért a régi rendszerből, vérátömlesztést egy holt tetemből eszközölni nem lehet, az nem erősödésünket szolgálná, halálunkat jelentené!”

NOVEMBER 4. Megalakulnak a munkástanácsok. A királyi udvartartás szemlézete fölesküdtött a Nemzeti Tanácsra. Kelemen Béla főispán bejelentette, hogy a kormány eltörölte a tekintetes, nagyságos, méltóságos stb. címeket.

NOVEMBER 7. Az új rend delegátusai megkezdték a béketárgyalás előkészítését. Károlyi Mihály Belgrádba utazott. Terjed a német forradalom.

NOVEMBER 8. Kemények a magyar fegyverszünet föltételei.

NOVEMBER 10. Vörös lobogó alatt haladunk az Európai Egyesült Államok felé! Az összes német uralkodóházakat detronizálták. Az antant francia hadserege 6000 fővel szállja meg Magyarországot. Az angol és francia flossa fölívonta a vörös lobogó. A szegedi csendőr kerületi parancsnokság csatlakozott a Nemzeti Tanácshoz.

NOVEMBER 11. Az országos Nemzeti Tanács azzal a felszólítással fordul az összes helyi nemzeti tanácsokhoz: döntsenek, csatlakoznak-e ahhoz az elhatározáshoz, hogy Magyarország jövőbeni államformája a köztársaság legyen.

Világforradalom. A francia kormány megbukott! Hollandia forrong. Földönfutó királyok. A német császár és bajor király elmenekültek hazájukból.

Újabb népgyűlés a Klauzál téren. Vezérszónok *Móra Ferenc*: „Fejünk fölött az ég óriási vérvörös lobogó. Annak a tűznek a fénye, amely fölégeti a trónokat koronás naplopóival együtt, fölégeti a régi világrendet. Nemcsak a német imperializmus pusztult el a maga dögében, de kardjába dőlt az angol, francia is. A nyugati hírek a vörös lobogó világhódításáról azt jelentik, hogy azon a máglyán, amelyet az ostobaság és gonoszság rakott az emberiségnek, önnönmaga hamvad el, hogy soha többé föl ne támadjon.

NOVEMBER 14. Károly király lemondott a magyar királyságról.

NOVEMBER 15. A régi Magyarország utolsó órái. A magyar nép képvisellete szombaton kikiáltja a köztársaságot. Magyarországot megszállják az antant győztes hadseregei.

NOVEMBER 16. „Halottkémi jelentés a képviselőházzal.” Szász Károly elnök bejelenti az 1910-ben alakult magyar országgyűlés feloszlását. „A félkegyelmese parlamentjének föloszlatása.” A képviselőház feloszlátása után a főrendiház tartott ülést, csak három főrendi van jelen.

NOVEMBER 18. Vasárnap este 11-kor érkeztek meg a harctéren járt szegedi háziezredek első csoportjai, közöttük a 46-osok nemrég ütközetben részt vett osztagai.

NOVEMBER 24. Az antant hadat indít Oroszország ellen. Németország széthullóban van. A németek a bolsevikizmus ellen. Franciák a bolsevikizmus ellen. Szegeden szervezik a polgárőrséget. Kelemen Béla dr., állásából fölmentett főispán, fegyveres szolgálatra nemzetőrnek jelentkezett. Dettre János az új főispán, kormánybiztos.

NOVEMBER 26. Az antant föderatív köztársaságot akar létesíteni a monarchia területén. A szegedi csendőrkerület altisztja kara határozatilag kimondta, hogy a Szociáldemokrata Párthoz csatlakozik. „Mindem erejével a nép boldogulását igyekszik elősegíteni — e célból Jancsó József csendőr őrmester toborzó körútra indult. — A nép a csendőrségben ezentúl jóakaró segítőtársát keresse és találja. A haza, a közbiztonság érdekében teljes bizalommal forduljon hozzá.”

NOVEMBER 27. Francia katonai bizottság érkezett Budapestre. Hazaérkeztek a szegedi tüzérek és a huszárok. Ma utazott át városunkon az utolsó visszavonuló

német katonai szerelvény, összesen 12 170 közlegény, 535 tiszt, 1126 ló. Az egységekben a legnagyobb fegyelem uralkodott.

NOVEMBER 28. Bolseviki gyűlés Budapesten. Bolseviki katonák a régi képviselőházban nagygyűlést tartottak, követelték, hogy a köztársaság kommunista köztársasággá alakuljon át.

Az Újszegedet megszálló antant szerb csapatok rendben, nyugodtan viselkednek, panasza nem adnak okot.

NOVEMBER 29. Wekerle volt miniszterelnök leleplezi a királyt: „Sajnos csak most utólag mondhatom meg, a király nem volt őszinte hozzánk, magyarokhoz. Megígérte nekem, hogy a délszláv kérdést a mi érdekeinknek megfelelően oldja meg. Mi Tiszával tárgyaltunk a szerbekkel, ő külön megbízottal a hátunk megett, érdekeink ellen tárgyalt. Én sokszor lemondtam az elnökségről, kétszer futárt küldött utánam, hogy maradjak. Legutóbb már megmondtam a királynak, hogy vesztébe rohan, és a trónját is elvesztheti, de lám, nem hallgatott rám. Pedig mindent meg lehetett volna menteni, legföljebb Boszniát kellett volna föláldoznia. Nekem róják fel most bűnül, hogy miért nem hoztam haza a magyar katonaságot. Számtalanszor interveniáltam, nem hallgattak rám.”

NOVEMBER 29. Január közepére várható az előzetes béke. Wilson és a szerb trónörökös Budapestre jönnek, az ország megszállása ügyében tárgyalni.

NOVEMBER 30. Egy héten belül elkészül a földbirtok törvény. Szegeden újra megnyitották a népkonyhákat. Felsővároson a Csongrádi sugárúti, Alsóvároson a szegényház konyhájába járulhatnak ingyenes ebéd elfogyasztására a rászorulóok. Háromezer igazolt szegénynek a városházán osztják ki az étkezéshez szükséges jegeket. Állandó menü: főzelék kenyérrel, hetenként egyszer hússal.

ESZES BALÁZS

(Folytatjuk)

SZALAY FERENC RAJZA